

Nr 50

Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret; given den 22 mars 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

ERIC HOLMQVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa organisationsförändringar beträffande flygvapnets myndigheter på lokal nivå. Förslaget innebär bl. a. en klarare uppdelning och avgränsning av stabs-, förbands- och förvaltningsfunktionerna vid flygvapnets flottiljer. Genom att bl. a. förrådsverksamheten samordnas kan personalbesparingar uppnås.

Ett förnyat förslag läggs fram om att huvuddelen av den verksamhet som f. n. bedrivs vid Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) i Uppsala flyttas till Enköping. Vidare föreslås att en pansarbataljon förläggs till det blivande infanteriregementet i Strängnäs.

I propositionen föreslås också att Kronobergs regementes (I 11) övningsfält vid Växjö utvidgas och att ett nytt skjutfält anskaffas för Bohusläns regemente (I 17) norr om Uddevalla.

Förslag läggs vidare fram om eftergift av ett statligt lån på 1,4 milj. kr. som år 1967 beviljats för att underlätta bostadsanskaffning för personal vid Ostkustens örlogsbas vid dennas utflyttning till Muskö.

Slutligen redovisas vissa förslag till följdlagstiftning med anledning av den nya regeringsformen.

1. Förslag till Lag om handläggningen av vissa regeringsärenden

Härigenom förordnas som följer.

Regeringsärende får handläggas i den ordning som anges i 7 kap. 3 § andra punkten regeringsformen, om ärendet angår

1. föreskrifter rörande försvarsmaktens mobilisering,
2. kommendering och placering av militär och civilmilitär personal,
3. tjänstledighet för militär och civilmilitär personal,
4. värnpliktigas och reservpersonals inkallelse och tjänstgöring,
5. tillträde till militära skyddsföremål,
6. svenska örlogsbesök i utlandet samt svenska militära transport- och övningsflygningar till utlandet,
7. tillträde till svenskt territorium av annan stats örlogsfartyg, militära svävare eller militära luftfartyg samt av fartyg, svävare eller luftfartyg som äges eller brukas av annan stat och nyttjas för annat än enbart affärsdrift,
8. försvarsmaktens deltagande vid officiella ceremonier och i allmännyttig verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975, då lagen (1921:15) om kommandomål skall upphöra att gälla.

2. Förslag till Lag om beredskapsstyrka

Härigenom förordnas som följer.

1 § Regeringen äger efter framställning av Förenta nationernas generalsekreterare ställa militär beredskapsstyrka till Förenta nationernas förfogande för att delta i fredsbevarande verksamhet. Regeringen äger vidare besluta att beredskapsstyrkan skall biträda vid hjälpverksamhet utomlands i samband med naturkatastrof eller liknande händelse.

2 § Beredskapsstyrka som avses i 1 § utgör del av försvarsmakten.

Beredskapsstyrkan får omfatta högst två bataljoner samt specialenhet om tillsammans högst en bataljons styrka.

3 § Beredskapsstyrkan skall bestå av anställd personal.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

**3. Förslag till
Lag om beteckningen försvarsmakten**

Härigenom förordnas som följer.

Vad i lag eller annan författning eller särskilt beslut föreskrives om krigsmakten skall i stället avse försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 mars 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT, GUSTAFSSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret* och anför.

Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.

Inledning

I juni 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets fredsorganisationsutredning och under medverkan av försvarsgrenscheferna, försvarets centrala förvaltningsmyndigheter och försvarets rationaliseringsinstitut samordna pågående och planerade utredningar om krigsmaktens organisation m. m. i lägre regional instans.

I december 1971 uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövs för att under perioden 1972/73 - 1976/77 minska antalet anställda inom krigsmakten. I uppdraget förutsattes att personalminskningarna skulle ske bl. a. genom att organisationen i lägre regional och lokal instans ändrades.

I december 1971 redovisade överbefälhavaren bl. a. resultaten av dittills gjorda försök och överväganden med anledning av uppdraget rörande organisationen m. m. i lägre regional instans. Överbefälhavaren föreslog vidare principer för inriktningen av det fortsatta arbetet och tidsplan för detta arbete.

För flygvapnets del innebar överbefälhavarens förslag till inriktning av studieverksamheten att underlag i första hand skulle lämnas för att genomföra redan fattade och väntade beslut beträffande förbandsindragningar m. m. Dessutom borde underlag tas fram för beslut om organisationens utveckling på lång sikt. Utvecklingen förutsattes innebära bl. a. att ytterligare två flottiljadministrationer dras in och att mobiliseringsverksamheten m. m. inom luftförsvarssektorerna rationaliseras.

Vid anmälan av prop. 1972:45 lämnade min företrädare en redogörelse för de riktlinjer som har meddelats för det fortsatta utredningsarbetet rörande krigsmaktens organisation i lägre regional instans. Han anförde därvid bl. a. att han, allt eftersom resultaten av pågående och planerad studieverksamhet redovisas, avsåg att föreslå Kungl. Maj:t att föreläggna riksdagen förslag om erforderliga organisationsförändringar. Riksdagen hade inte något att erinra mot detta (FÖU 1972:15, rskr 1972:184).

I prop. 1973:75 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bl. a. godkänna vissa förslag till omorganisation av myndigheter inom armén och marinen. Förslagen som skulle genomföras i två etapper med början den 1 juli 1973 resp. den 1 juli 1974 föranledde inte någon erinran från riksdagen (FöU 1973:14, rskr 1973:170).

Genom beslut i december 1973 har Kungl. Maj:t reviderat sitt uppdrag till överbefälhavaren angående minskning av antalet anställda inom krigsmakten. Beslutet innebär att en nettominskning av antalet anställda inom krigsmakten med minst 3 900 skall genomföras under perioden september 1972 -- september 1979 genom bl. a. organisationsförändringar i lägre regional och lokal instans.

Överbefälhavaren har i december 1973 och i februari 1974 överlämnat förslag rörande organisation av de lokala och lägre regionala myndigheter inom armén och flygvapnet som inte har omfattats av tidigare förslag i ämnet. Därvid undantas beträffande armén de myndigheter vilkas organisation behandlas i försvarets fredsorganisationsutrednings delbetänkande nr 10 (Ds Fö 1974:1) med förslag till ändringar av fredsorganisationen på Gotland. Delbetänkandet remissbehandlas f. n. Jag avser senare föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag beträffande de organisationsförändringar som kan föranledas av överbefälhavarens och fredsorganisationsutredningens förslag beträffande armén och fredsorganisationsutredningens förslag beträffande flygvapnet.

Flygvapnets flottiljorganisation m. m.

Bakgrund

Flygvapnets nuvarande fredsorganisation baseras i huvudsak på 1948, 1962 och 1963 års försvarsbeslut (prop. 1948:206, SU 1941:162, rskr 1948:371; prop. 1962:110, SU 1962:115, rskr 1962:285; prop. 1963:110, SU 1963:114, rskr 1963:266).

I prop. 1961:110 anmäldes behov av vissa tjänster i samband med att stridslednings- och luftbevakningssystemet (stril 60) moderniserades. Förslagen godkändes av riksdagen (SU 1961:104, rskr 1961:279). Med anledning av förslag som senare har lagts fram i olika propositioner har riksdagen därefter fattat beslut som har inneburit att ytterligare ett 50-tal tjänster har tillkommit för att bygga ut stridslednings- och luftbevakningsorganisationen.

I prop. 1968:109 föreslogs att Göta flygflottilj (F 9) skulle dras in och att Södertörns flygflottilj (F 18) skulle avvecklas som jaktflottilj. Min företrädare framhöll därvid att man inte borde ta ställning till en avveckling av flottiljadministrationen vid F 18 eller till en nedläggning av Roslagens flygkår (F 2) förrän försvarets fredsorganisationsutredning hade lagt fram fullständiga förslag om organisationen av flygvapnets förband inom Stockholmsområdet och om flygvapnets skolorganisation. Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen (SU 1968:124, rskr 1968:282).

I prop. 1970:96 föreslogs att F 2 och Svca flygkår (F 8) skulle läggas ned. Dåvarande F 18 skulle omvandlas från flottilj till en skolenhet för utbildning i huvudsakligen stridslednings- och luftbevakningstjänst. Barkarby flygfält med berghangar föreslogs stå kvar som krigsbas. För basens skötsel avsågs en bastropp med maskingrupp som skulle underställas chefen för F 18. Vidare skulle dåvarande Hallands flygkår (F 14) byggas ut till en skolenhet med huvudinriktning på bastjänst. Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen (SU 1970:202, rskr 1970:419).

I prop. 1971:110 föreslogs att flottiljadministrationen vid Östgöta flygflottilj (F 3) skulle läggas ned. I samband därmed togs inte slutlig ställning till lokaliseringen av den provisoriska målflygenhet som f. n. finns vid F 3. Målflygorganisationen föreslogs t. v. ligga kvar vid F 3. Riksdagen godkände förslagen (FöU 1971:9, rskr 1971:140).

I prop. 1972:45 föreslogs bl. a. att målflygorganisationen skulle lokaliseras till Västgöta flygflottilj (F 6). Riksdagen (FöU 1972:15, rskr 1972:184) beslöt emellertid att inte ta ställning till målflygorganisationens framtida lokalisering.

I prop. 1973:1 (bil. 6) anmälde min företrädare frågan om organisation av stridslednings- och luftbevakningstjänsten (striltjänsten) i fred inom luftförsvarssektorerna O 5 och S 1. På grundval av riksdagens beslut (FöU 1973:16, rskr 1973:195) fastställde Kungl. Maj:t därefter dessa förbandsorganisation.

I prop. 1974:1 (bil. 6) anmälde jag bl. a. att överbefälhavaren i december 1973 på grundval av en organisationsöversyn som gjorts av chefen för flygvapnet och försvarets rationaliseringsinstitut har lämnat förslag om organisation av flygvapnets flottiljer och första eskaderstaben.

Nuvarande ordning

Fredstjänsten syftar ytterst till att förbereda flygvapnet för dess verksamhet i krig. Fredsorganisationens huvudsakliga uppgift är att producera krigsförband. I denna uppgift ingår bl. a. organisation, rekrytering, utbildning/taktik och mobilisering. Härtill kommer flera andra uppgifter som transport-, flygräddnings- och spaningsuppdrag samt incidentberedskap. Tjänsten planläggs och bedrivs så att fredsförbanden samtidigt med erforderlig utbildningskapacitet har en hög krigs- och insatsberedskap.

Huvudfunktionerna vid flottilj anknyter till ansvaret för produktion av krigsförband. Dessa omfattar flyg-, bas-, stridslednings- och luftbevaknings- samt robot- och verkstadsförband. Stabs- och förvaltningsfunktionerna utgör stödfunktioner.

Uppgifts- och organisationsstrukturen vid flygvapnets flottiljer grundar sig i stort på bestämmelser från år 1963. Ansvarsgränser och principstruktur har därefter successivt modifierats bl. a. på grund av ändrade arbetsuppgifter, nya utbildningssystem samt det nya planerings- och programbudgetsystemet.

Chefen för första flygeskadern (CE 1) leder förbands-

produktionen vid attackflottiljerna Västgöta flygflottilj (F 6), Skaraborgs flygflottilj (F 7), Hälsinge flygflottilj (F 15) och spaningsflottiljen Södermanlands flygflottilj (F 11). Han har därutöver ansvar för attack- och spaningsverksamheten vid Norrbottens flygflottilj (F 21) och visst inflytande på produktionen av spaningsflyggrupper och attackflygdivisioner med skolflygplan vid krigsflygskolan (F 5), Bråvalla flygflottilj (F 13), Upplands flygflottilj (F 16) och flygvapnets krigsskola (F 20).

Landet är från luftförsvars synpunkt f. n. indelat i åtta luftförsvarssektorer som i sin tur består av ett antal luftbevakningsområden (kompaniområden). Sektorgränserna har anpassats främst efter luftoperativa, stridslednings- och luftbevakningstaktiska och sambands-tekniska krav. Viss anpassning har även gjorts till annan territoriell indelning. I stora drag kan sägas att Östra och Södra militärområdena utgörs av två sektorer samt Västra militärområdet och Bergslagens, Nedre Norrlands och Övre Norrlands militärområden av vardera en sektor.

Ledningen av verksamheten inom sektorerna i fred har knutits till vissa flottiljer, s. k. sektorflottiljer. Dessa har en förstärkt stabsfunktion, bl. a. i form av stabschef och stridslednings- och luftbevakningsavdelning. Flottiljchefen vid dessa flottiljer är samtidigt sektorchef. Skillnaden mellan s. k. sektorflottilj och flottilj ligger främst däri att sektorchefen har samordningsansvar i fred för sektorfunktionerna, stridslednings- och luftbevaknings- samt bas- och underhållstjänsten. Som en följd härav har även krigsförberedelsearbetet större omfattning vid sektorflottilj. De s. k. sektorflottiljerna är följande: Västmanlands flygflottilj (F 1, jakt), Jämtlands flygflottilj (F 4, jakt), Skaraborgs flygflottilj (F 7, attack), Skånska flygflottiljen (F 10, jakt), Kalmar flygflottilj (F 12, jakt) Bråvalla flygflottilj (F 13, jakt) och Norrbottens flygflottilj (F 21, jakt, spaning och lätt attack).

Övriga flottiljer som berörs är Västgöta flygflottilj (F 6, attack), Södermanlands flygflottilj (F 11, spaning), Hälsinge flygflottilj (F 15, attack), Upplands flygflottilj (F 16, jakt) och Blekinge flygflottilj (F 17, jakt).

Utbildningsanstalter som berörs i detta sammanhang är krigsflygskolan (F 5) och flygvapnets krigsskola (F 20).

Chef för jaktflottilj jämte chefen för F 21 är i fred underställd vederbörande militärbefälhavare medan chef för attack- och spaningsflottilj är underställd chefen för första flygeskadern.

Från flygoperativ synpunkt och i mobiliseringshänseende leder flygvapenförbanden — med undantag för utbildningsanstalterna och första flygeskaderns förband — i fred under fyra militärbefälhavare, nämligen militärbefälhavarna för Södra och Östra militärområdena samt Nedre och Övre Norrlands militärområden. Västra militärområdets och Bergslagens militärområdes flygoperativa intressen företräds av militärbefälhavarna i Södra resp. Östra militärområdena.

Beträffande utbildning i fred leder flygvapenförbanden utom utbildningsanstalterna och första flygeskaderns förband under tre militärbefälhavare, nämligen militärbefälhavarna för Södra och Östra militärområde-

na samt Övre Norrlands militärområde. Den grundläggande utbildningen leds dock ofta direkt av chefen för flygvapnet och inte av militärbefälhavarna.

Chef för s. k. sektorflottilj har direktivrätt gentemot övriga flottiljchefer inom den egna sektorn i fråga om stridslednings- och luftbevakningstjänst samt bas- och underhållstjänst i den mån beredskap och krigsförberedelsearbete inom sektorn berörs.

Chef för flygflottilj som är underställd chefen för första flygeskadern lyder i vissa avseenden, bl. a. i fråga om mobiliserings- och krigsförberedelsearbete, under militärbefälhavare.

Flygvapnets skolchefer är direkt underställda chefen för flygvapnet men lyder i vissa avseenden rörande förvaltning, mobilisering och krigsplanläggning under militärbefälhavare.

Eftersom organisationsstrukturen inom flygvapnet i stort grundar sig på beslut alltsedan år 1948, uppvisar de enskilda flottiljerna betydande olikheter i fråga om organisationen. Principorganisationen för en flottilj framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Överbefälhavarens förslag

De föreslagna organisationsförändringarna inom flygvapnet grundar sig på en av försvarets rationaliseringsinstitut utarbetad rapport som har överlämnats till chefen för flygvapnet. Denne har remissbehandlat rapporten och därefter överlämnat sitt förslag om fredsorganisation och personaluppsättning vid flygvapnets enheter till överbefälhavaren.

Överbefälhavaren konstaterar inledningsvis att den organisation som nu gäller i lägre regional och lokal instans inom flygvapnet uppvisar en bristande balans mellan uppgifter och resursfördelning inom fredsorganisationen. Den ekonomiska utvecklingen leder enligt överbefälhavaren för flygvapnets del till att krigsorganisationen minskar och detta medför att omfattande förändringar måste vidtas inom flygvapnets fredsorganisation.

Överbefälhavaren finner att flygvapnets fredsorganisation måste utformas så att den successivt kan anpassas till de planerade krigsorganisatoriska förändringarna och få en sådan uppbyggnad att gjorda och planerade investeringar i materiel och vapensystem kan tas till vara.

Det krav på personalminskningar som Kungl. Maj:t har ställt har enligt överbefälhavaren ytterligare skärpts genom 1972 års försvarsbeslut. I programplanen för perioden 1974/75–1978/79 har överbefälhavaren angett att flygvapnets fredsorganisation planeras kunna minskas med 685 personer. Genom chefens för flygvapnet förslag och andra planerade åtgärder beräknas detta mål kunna nås.

Med hänsyn till att arbetsuppgifterna vid första flygeskaderns stab beräknas öka beträffande bl. a. krigsplanläggning och på grund av att attacksystemet med skolflygplan har tillkommit biträder överbefälhavaren chefens för flygvapnet förslag om en mindre personalökning i

förhållande till nuvarande organisation.

Överbefälhavaren anser att en funktionell uppdelning i en sektorstabsfunktion och en flottiljstabsfunktion är nödvändig. Överbefälhavaren biträder därför chefens för flygvapnet förslag om en sektorstabschef för sektorflottiljer och en flottiljstabschef vid flottiljer utan sektoransvar. Vidare anser överbefälhavaren i likhet med chefen för flygvapnet att en personalavdelning och en särskild planerings- och budgetavdelning bör organiseras.

Sektorchef och flottiljchef föreslås vid sektorflottilj vara samma person. Han bör benämnas sektorflottiljchef. Sektorchefs uppgifter avser främst krigsförberedande och övergripande sektorfunktioner av operativ/taktisk eller teknisk art. Dessa utgör vid sektorer med bara en flottilj som regel s. k. tillikauppgifter för flottiljchefen. Inom sektorerna S 1, O 5 och ÖN 3 har sektoruppgiften sådan tyngd och omfattning att den dominerar. Överbefälhavaren föreslår därför en ställföreträdare för sektorflottiljchefen vid F 10/S 1 och F 21/ÖN 3. Till denne kan enligt chefens för flygvapnet närmare bestämmande delegeras ansvar för antingen förbandsproduktion och förvaltning eller sektorfrågor. Vid övriga sektorflottiljer bör i första hand stabschefen tjänstgöra som ersättare för chefen. Överbefälhavaren föreslår vidare att chefen för sektor O 5 med stab organiseras fristående.

Förslaget innebär sammanfattningsvis att organisationen vid varje flottilj indelas funktionellt i lednings- och stabsenheter, förbandsenheter samt förvaltnings- och driftenheter. Lednings- och stabsfunktionen blir sektionsindeldad och tillförs bl. a. en planerings- och budgetavdelning. Nuvarande väder- och trafikledningsavdelningar förs till förbandsfunktionen. Den föreslagna basorganisationen medger en rationellare flygtidsproduktion samtidigt som krigsorganisationens krav kan tillgodoses. Beträffande förvaltningsorganisationen föreslås en teknisk enhet inkluderande en verkstad som är inriktad mot teknisk tjänst, en intendentenhet som är inriktad mot beståndsförvaltning och en kameral enhet organiserad på en kassadetalj och en avlöningsdetalj. Vidare föreslås att förrådsverksamheten samordnas. Överbefälhavaren anser dock att samordningen av filial- och verkstadsförråden bör föregås av försöksverksamhet. En slutlig integrering av förrådsverksamheten beräknas kunna genomföras budgetåret 1977/78. För att kunna genomföra en samordnad förrådsverksamhet behövs investeringar i nya förråd. Huvuddelen av rationaliseringsvinsterna uppnås genom att antalet anställda minskar, främst inom verkstads- och förrådsavdelningarna. Förslaget innebär att antalet anställda beräknas kunna minskas med ca 230 när nu aktuella organisationsförändringar har genomförts. Beträffande den organisatoriska tillhörigheten för bastropen med maskingrupp vid Barkarby flygfält föreslår överbefälhavaren i likhet med chefen för flygvapnet att ansvaret förs över från chefen för F 18 till chefen för F 1.

Försvarets rationaliseringsinstitutets yttrande

Försvarets rationaliseringsinstitut som har yttrat sig över chefens för flygvapnet förslag biträder i huvudsak förslaget till organisation och personaluppsättning. Institutet framhåller att inga ytterligare tjänster bör tillföras organisationen utöver de tjänster institutet i efterhand har biträtt. Vidare anser institutet att nuvarande personunion mellan sektorchef och flottiljchef bör behållas. Beträffande ledningsfunktionen inom sektor O 5 förordar institutet att den inordnas i sektorflottiljen F 1.

Institutet anför vidare att en provisorisk organisation för första flygeskaderns stab kan övervägas på grund av eventuellt kommande översyn av den regionala stabsorganisationen.

Den föreslagna principorganisationen inom förvaltningssidan innebär enligt institutet att organisationen delas upp på funktionella fack. Härvid har hänsyn tagits till en lämplig avvägning av ansvarsområden och materielsystem m. m. Stor vikt har lagts vid att tillgodose det krav på flygtidsproduktion som ligger inbyggt och investerat i flygplanssystemet.

Institutet bedömer att ytterligare rationaliseringar är möjliga under 1970-talet inom bl. a. utbildningssektorn samt genom samordning av vissa funktioner över försvarsgrenarna. Under 1980-talet kan ändrade förutsättningar bl. a. i fråga om krigsorganisation och materielinnehåll innebära att ytterligare rationaliseringsåtgärder kan aktualiseras.

Departementschefen

Överbefälhavaren har lämnat förslag till organisationsförändringar vid vissa av flygvapnets myndigheter i lägre regional och lokal instans.

Överbefälhavarens förslag innebär i stort att personalen vid första flygeskaderstaben ökas något med hänsyn till de utökade arbetsuppgifterna rörande bl. a. krigsplanläggning. Vidare innebär förslaget att fredsorganisationen av flygflottiljerna får en likartad uppbyggnad med särskilda lednings- och stabsenheter, förbandsenheter samt förvaltnings- och driftenheter. Härigenom blir den fredsmässiga organisationen bättre anpassad till krigsorganisationen. Överbefälhavaren föreslår vidare att förrådsverksamheten vid flottiljerna samordnas, vilket innebär att antalet anställda inom flygvapnet kan minskas. En förutsättning härför är emellertid att investeringar sker i nya förrådsbyggnader m. m.

Jag kan i huvudsak biträda överbefälhavarens förslag till principorganisation för flygvapnets förband jämte utbildningsanstalterna F 5 och F 20. För att få en klarare uppdelning och avgränsning av stabs-, förbands- och förvaltningsfunktionerna biträder jag sålunda förslaget att organisera flygvapnets förband på lednings- och stabsenheter, förbandsenheter samt förvaltnings- och driftenheter.

Beträffande ledningsfunktionen inom sektor O 5 anser jag i likhet med försvarets rationaliseringsinstitut att denna bör inordnas i F 1 och inte organiseras fristående. Med anledning härav bör en ställföreträdande flottiljchef tillkomma vid F 1. Jag delar vidare överbefälhavarens uppfatt-

ning att det vid flottiljerna F 10 och F 21 förutom flottiljchef bör finnas en ställföreträdande flottiljchef. Jag förordar alltså att ställföreträdande flottiljchef bör finnas vid flottiljerna F 1, F 10 och F 21.

Jag har i andra sammanhang förordat att förrådsverksamheten inom armén och marinen samordnas. Motsvarande rationaliseringsvinster anser jag möjliga att nå även inom flygvapnet. Jag biträder därför överbefälhavarens förslag till en integrerad förrådsverksamhet.

De uppgifter som f. n. åvilar första flygeskaderstaben kommer enligt min bedömning att finnas kvar även i fortsättningen. I organisationsfrågan är jag dock inte beredd att nu ta ställning. Jag delar försvarets rationaliseringsinstituts uppfattning att första flygeskaderns stab med hänsyn till den kommande översynen av den regionala och centrala stabsorganisationen t. v. bör få en provisorisk organisation.

I detta sammanhang vill jag även föreslå att ansvaret för en vid Barkarby flygfält placerad bastropp med maskingrupp bör föras över från F 18 till F 1. Denna överföring bör ske redan den 1 juli 1974.

Principorganisationen av en flygflottilj enligt den lösning jag förordar framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Den nya organisationen bör fastställas att gälla med början från den 1 juli 1975. I de fall militär eller civilmilitär personal behöver placeras på arbetsuppgifter av företrädesvis civil karaktär inom verkstadsenheterna får detta anses som en övergångsåtgärd under begränsad tid.

De personalminskningar inom flygvapnet som kan uppnås genom de åtgärder jag här har förordat bör kunna ske utan friställningar och sålunda främst genomföras i samband med naturliga avgångar i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet.

Till flygvapnets behov av investeringsmedel för de nya förråd m. m. som behövs för att uppnå förutsatta personalbesparingar avser jag att återkomma i annat sammanhang.

Jag vill också erinra om att försvarets fredsorganisationsutredning (FFU) har lämnat vissa förslag rörande flygvapnets fredsorganisation. Förslagen berör vissa av de förband som omfattas av de organisationsförändringar som jag har förordat i det föregående. De bereds f. n. inom försvarsdepartementet. Jag anser att de av mig förordade organisationsförändringarna bör genomföras oavsett vilka förändringar som kan följa av FFU:s förslag. Jag förutsätter dock att inga andra investeringar än sådana som är oundgängligen nödvändiga vidtas beträffande kasernetablissemang m. m. vid de förband som berörs av FFU:s förslag.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att ta ställning till detaljorganisation och personalbehov för den nya organisationen. Jag avser att uppdra åt statens avtalsverk att i den utsträckning som behövs förhandla om avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för personalen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de organisationsförändringar inom flygvapnet som jag har förordat i det föregående
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Lokaliseringen av Upplands signalregemente m. m.

Inledning

I prop. 1973:135 föreslogs bl. a. att Göta livgarde (P 1) i Enköping skulle läggas ner. P 1:s etablissement avsågs därefter utnyttjas för det nya förband som tillkommer genom integration av Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48) (prop. 1973:75, FöU 1973:14, rskr 1973:170).

Under tiden för försvarsutskottets handläggning av propositionen anmälde chefen för televerket till chefen för kommunikationsdepartementet att flyttningen av S 1 till Enköping kunde medföra vissa störningar för televerkets radiostation i Vallby, ca 7 km från Enköping.

Med anledning härav utförde chefen för armén i samråd med televerket under november 1973 vissa praktiska försök i syfte att få fram underlag för en bedömning av störningsriskerna. Försöken visade att S 1:s verksamhet med viss materiel inverkar störande på radiostationen i Vallby. Resultaten var emellertid endast preliminära. En fullständig analys av störningsförhållandena ansågs därför nödvändig.

Försvarsutskottet (FöU 1973:26) förklarade sig dela dåvarande departementschefens uppfattning att S 1 bör flytta från Uppsala. Utskottet ansåg också att Enköping lämpade sig väl som förläggningssort för S 1. Innan störningsfrågan hade blivit fullt klarlagd ville utskottet dock inte uttala sig för en omlokalisering av S 1 och staben för Fo 47/48 till Enköping. Det ankom enligt utskottet på Kungl. Maj:t att återkomma med förslag om S 1:s lokalisering.

Med hänvisning till vad utskottet hade anfört godkände riksdagen (rskr 1973:382) propositionens förslag att P 1 skulle läggas ner men beslutade att inte ta ställning till förslaget beträffande lokaliseringen av S 1 och staben för Fo 47/48.

På uppdrag av Kungl. Maj:t har televerket och överbefälhavaren gjort ytterligare utredningar i ärendet.

Televerkets utredning

Televerket anser att dess undersökning styrker farhågorna att verkets radiostation kommer att bli utsatt för en väsentligt ökad störningsnivå om radiosändare utnyttjas i Enköpingsområdet.

Om S 1:s radiosändningsverksamhet flyttas till Enköping kommer enligt televerket såväl mottagarstationen som kontrollstationen i Vallby att belastas med merarbete för att identifiera och eliminera störningar. Vidare måste restriktioner i fråga om radiosändningsverksamheten utfärdas.

Televerket har gjort upp ett förslag till restriktioner för den militära radioverksamheten i Enköpingsområdet, vilket har delgetts bl. a. överbefälhavaren. Verket förbehåller sig rätten att ändra restriktionerna om oförutsedda störsituationer för televerkets radiostation skulle inträffa. Det är inte heller helt uteslutet att en okontrollerbar störsituation kan

uppstå med påföljd att en av verksamheterna måste flyttas. Flyttningskostnaden för televerkets radiostation bedömer verket till 20 milj. kr. Härtill kommer svårigheterna att finna en likvärdig placering med hänsyn till de tekniska krav som måste uppfyllas. Vetskapen om att en sådan valsituation kan uppstå kommer enligt televerkets uppfattning att begränsa verkets handlingsfrihet när det gäller att utnyttja Vallbyområdet för framtida radioverksamhet.

Televerket framhåller slutligen det allmänna värdet av radioskyddade platser med hänsyn till det eventuella framtida behovet och avråder från att S 1 flyttas till Enköping.

Överbefälhavarens utredning

Överbefälhavaren har på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag låtit chefen för armén utreda förutsättningarna för att genomföra radioutbildning i Enköping med omnejd med hänsyn till televerkets restriktioner.

Chefen för armén har vid sina undersökningar funnit att en utbildning i planerad omfattning förutsätter att ett sändarannex med möjlighet att ansluta mobila radiostationer upprättas på skjutfältet vid Skogs-Tibble eller på annan liknande plats ca 30 km från Vallby. Antalet grupperingsplatser på och i närheten av P 1:s övningsfält måste ökas och redan befintliga grupperingsplatser göras mera lättillgängliga. Det måste vidare vara möjligt att förlägga radiopersonal i anslutning till sändarplatserna, t. ex. i samband med längre övningar. Dessutom behöver ytterligare en instruktör och en tekniker tillföras förbandets organisation på grund av avståndet mellan kasernen och utbildningsanläggningen och kravet på kontinuerliga kontakter med televerket. Detta medför enligt arméchefen att de beräknade investeringskostnaderna i samband med flyttningen ökar med 1,7 milj. kr. De årliga driftkostnaderna ökar med 200 000 kr. genom den angivna personalökningen och de längre transporterna vid övningar.

Överbefälhavaren anser att det genom arméchefens utredningar inte har kommit fram något som föranleder honom att ändra sin tidigare inställning till frågan om S 1:s flyttning från Uppsala (prop. 1973:135 s. 50). Vid sin utvärdering och sammanvägning av utredningsunderlaget har han funnit, att televerkets restriktioner inte innebär sådana hinder för signalregementets verksamhet i Enköpingsområdet att den föreslagna omlokaliseringen av enbart detta skäl inte skulle kunna ske. Han förutsätter därvid att de åtgärder som chefen för armén har angett kommer att vidtas för att säkerställa utbildningen.

Departementschefen

I prop. 1973:135 föreslogs bl. a. att Göta livgarde (P 1) i Enköping skulle läggas ner och dess etablissement utnyttjas för det nya förband som tillkommer genom integration av Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområden (Fo 47/48).

Medan försvarsutskottet behandlade propositionen anmälde chefen för televerket att flyttningen av S 1 till Enköping kunde medföra störningar på televerkets radiostation i Vallby, som ligger ca 7 km från Enköping. I avvaktan på att störningsfrågan utreddes beslöt riksdagen (FöU 1973:26, rskr 1973:382) att P 1 skulle läggas ner men tog inte ställning till förslaget beträffande lokaliseringen av S 1 och staben för Fo 47/48. Försvarsutskottet förklarade sig dock dela departementschefens uppfattning att S 1 borde flytta från Uppsala och att Enköping lämpade sig väl som dess nya förläggningsort.

Televerket och överbefälhavaren har därefter gjort vissa undersökningar rörande möjligheterna att med hänsyn till radiostationen i Vallby flytta S 1:s verksamhet till Enköping.

Televerket har vid sin undersökning funnit att vissa restriktioner är nödvändiga för militära radiosändningar inom Enköpingsområdet. Ett förslag till sådana restriktioner har överlämnats till överbefälhavaren. Verket avråder från att S 1 flyttas.

Överbefälhavaren finner att televerkets restriktioner inte innebär sådana hinder för S 1 att bedriva sin verksamhet i Enköping att en lokalisering dit av enbart detta skäl inte kan ske. Detta förutsätter dock vissa investeringar, som överbefälhavaren beräknar till 1,7 milj. kr. Driftkostnaderna bedöms vidare öka med 200 000 kr. per år vid en sådan lokalisering.

Vid mina egna överväganden i frågan vill jag inledningsvis erinra om att försvarsutskottet har förklarat sig dela uppfattningen att S 1 bör flyttas från Uppsala och att Enköping är en lämplig ny lokaliseringsort för förbandet (prop. 1973:135 s. 62, FöU 1973:26 s. 12).

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att min företrädare i propositionen berörde skälen för den föreslagna lokaliseringen av S 1. Bl. a. anförde han att nya byggnads- och iståndsättningsarbeten för S 1 i Uppsala som hade beräknats till 95 milj. kr. under den närmaste 20-årsperioden kunde undvikas om förbandet flyttades. Behovet av investeringar i Enköping för S 1 angavs till ca 35 milj. kr. (s. 62). De merkostnader som överbefälhavaren räknar med till följd av televerkets restriktioner framstår mot denna bakgrund som små.

Min företrädare anförde vidare i propositionen att han räknade med att en mindre del av verksamheten vid den till S 1 anknutna arméns stabs- och sambandsskola (StabSbS) skulle ingå i den blivande arméns tekniska skola i Östersund. Lokaliseringen av övrig utbildningsverksamhet som är knuten till S 1 borde övervägas närmare (s. 62). Dessa överväganden har klarlagt att denna utbildningsverksamhet bör förläggas till Enköping i samband med att S 1 flyttas dit. Frågan om möjligheten att vid en sådan åtgärd behålla tolkutbildningen vid StabSbS behöver dock ytterligare utredas.

Med hänvisning till det anförda och efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet förordar jag att huvuddelen av den verksamhet som i dag bedrivs vid S 1 och staben för Fo 47/48 lokaliseras till P 1:s etablissemang i Enköping.

Jag vill i detta sammanhang ta upp ytterligare en fråga som har samband med riksdagens beslut med anledning av de förslag som lades fram i prop. 1973:135. Riksdagsbeslutet innebär bl. a. att Södermanlands regemente (P 10) i Strängnäs skall utgå ur pansartruppernas organisation och att den pansarutbildning som bedrivs vid förbandet ersätts med infanteriutbildning. Behov kommer emellertid att finnas av viss pansarutbildning i Mellansverige under en övergångsperiod efter organisationsförändringen. Med hänsyn härtill har det befunnits lämpligt att låta en pansarbataljon ingå i det nya infanteriförbandet. Jag förordar en sådan lösning. Bataljonen avses få en benämning som anknyter till Göta livgarde.

De förordade organisationsförändringarna medför problem för den berörda personalen. Jag förutsätter därför att förändringarna genomförs i nära samråd med den berörda personalens organisationer på såväl lokal som central nivå. Olika åtgärder bör vidtas för att underlätta omplaceringen av den personal som kan komma att bli övertalig och för att erbjuda denna annan anställning.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa tidsplan för omorganisationernas genomförande och att ta ställning till enskiidheter i föreliggande förslag.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat rörande lokalisering av Upplands signalregemente m. m.,
2. godkänna vad jag har förordat rörande verksamheten vid det blivande infanteriförbandet i Strängnäs,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Vissa markförvärv för armén

I prop. 1974:1 (bil. 6 s. 227) anmälde jag att chefen för armén har lagt fram förslag till utvidgning av I 11:s övningsfält vid Växjö samt till anskaffning av ett nytt skjutfält för I 17 norr om Uddevalla. Jag räknade därvid med att frågan om de föreslagna markanskaffningarna skulle kunna underställas värriksdagen i särskild proposition så snart försvarets fastighetsnämnd hade slutfört sina utredningar om förslagen. I avvaktan härpå beräknade jag för nästa budgetår under anslaget Arméförband: Anskaffning av anläggningar ett medelsbehov av 1,3 milj. kr. för utvidgning av I 11:s övningsfält och 500 000 kr. för ett nytt skjutfält för I 17.

Fastighetsnämnden har numera slutfört sina utredningar och lagt fram förslag om markanskaffningar för ifrågavarande ändamål. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

Utvidgning av I 11:s övningsfält

Chefen för armén

I 11:s övningsfält i Växjö ligger söder om regementets kasernområde och i anslutning till detta. Fältet omfattar 480 ha, varav 50 ha utgör mark som tillhör Växjö kommun och som kommunen har upplåtit till regementet genom särskilt avtal. Genom särskilda överenskommelser med kommunen har regementet tidigare disponerat även två andra områden norr resp. sydost om kasernområdet för övningar. Genom kommunens kraftiga expansion sedan början av 1960-talet har dock dessa områden tagits i anspråk för bebyggelse i sådan utsträckning att det inte längre är möjligt att utnyttja dem för utbildning. Utöver närövningsfältet disponerar regementet övningsfältet Kronobergshed om ca 90 ha. Detta fält ligger 20 km från kasernerna och kan därför endast i ringa omfattning utnyttjas vid grundutbildningen. Det utgör dock ett viktigt komplement som förlägnings- och övningsområde vid krigsförbandsövningar. För skol- och fältskjutningar disponerar regementet det s. k. Notterydsfältet om ca 220 ha som ligger ca 10 km nordost om kasernerna. För utbildning i stridsskjutning disponerar regementet skjutfältet vid Kosta som ligger ca 50 km öster om regementet och omfattar knappt 3 000 ha.

Närövningsfältet är i sin nuvarande omfattning otillräckligt. Utbildningen har dock hittills kunnat bedrivas med relativt god effekt på grund av tillmötesgående från enskilda markägare som har upplåtit mark för övningsändamål. Under senare år har markägarna dock visat sig allt mindre benägna att ställa mark till förfogande, främst på grund av de stora markskador som den ökade motoriseringen har medfört. Förbandet har härigenom tvingats förlägga en stor del av övningarna på relativt stort avstånd från kasernerna vilket har inneburit tidsförluster och ökade kostnader. Den förkortade utbildningstiden medför att allt större krav måste ställas på att övningstiden utnyttjas effektivt. En förutsättning härför är att närbelägen övningsmark i tillräcklig omfattning står till förfogande.

Enligt chefen för armén bör övningsfältet utvidgas med ca 300 ha genom förvärv av mark söder om det nuvarande fältet. En sådan utvidgning skulle väsentligt förbättra möjligheterna att tillgodose gällande utbildningskrav.

Det föreslagna utvidgningsområdet består till större delen av kuperad skogsmark. Brukad mark och ängsmark finns huvudsakligen längs områdets västra gräns. Utvidgningen berör fyra fastigheter. Tio personer är fast bosatta inom området. Ett utvecklat vägnät finns inom området. Den civila trafiken bedöms inte komma att störas i nämnvärd omfattning av den militära övningsverksamheten. Hastighetsbegränsningar bedöms inte behöva tillgripas.

Försvarets fastighetsnämnd

Fastighetsnämnden har vid sin utredning besiktigat det nuvarande övningsfältet, det föreslagna utvidgningsområdet och trakten däromkring. Vidare har nämnden orienterat länsstyrelsen i Kronobergs län, övriga länsmyndigheter och Växjö kommun om utvidgningsförslaget. Länsstyrelsen och kommunen har i skriftliga yttranden tillstyrkt förslaget. Länsstyrelsen har anmält att en skiss till trafikledsplan för Växjöområdet upptar en större trafikled, som till viss del skulle beröra det föreslagna utvidgningsområdet. Underhandskontakter med vägförvaltningen i länet i denna fråga har dock gett vid handen att det bör gå att lösa de samordningsproblem som skulle kunna uppkomma vid en eventuell framtida utbyggnad av trafikleden.

Fastighetsnämnden har också orienterat de fyra fastighetsägarna om utvidgningsförslaget. Samtliga markägare har skriftligen framfört synpunkter. Ägaren till fastigheten Bergunda 1:6, som äger ca 200 ha av utvidgningsområdet, har bl. a. framfört åsikten att området utan större olägenhet bör kunna minskas. Stiftsnämnden i Växjö stift, som förvaltar ett kyrkan tillhörigt skogsskifte om ca 50 ha av fastigheten Bergunda 1:1, har framhållit att det är till stor nackdel för kyrkan av avstå fast egendom. Stiftsnämnden har därför framfört önskemål om att kyrkan erhåller annan mark i stället för den som avses ingå i utvidgningen. De två övriga markägarna, som vardera äger en fastighet om ca 20 ha, har uttalat önskemål om i första hand att deras fastigheter skall utgå ur förslaget och i andra hand att bostadshusen och ekonomibyggnaderna med visst markområde däromkring skall undantas. Den ena markägaren har vidare framfört önskemål om att få behålla och fortsätta driften vid en grusfyndighet på sin fastighet.

Chefen för armén har av fastighetsnämnden beretts tillfälle att yttra sig över de synpunkter och önskemål som har framförts till nämnden i samband med utredningsarbetet. Chefen för armén har därvid uttalat bl. a. att det framlagda utvidgningsförslaget tillgodoser ett minimibehov för regementet vid övningar i främst avvärjningsstrid vid kust. Några begränsningar av förslaget kan därför inte godtas. De två mindre markägarnas fastigheter är så belägna att de behövs för de avsedda övningarna.

De bör därför ingå i utvidgningen. Chefen för armén vill dock inte motsätta sig att de nuvarande ägarna får bo kvar på fastigheterna och att skälig tomtmark styckas av i anslutning till bostadshusen. Det kan vidare medges att grustakten på den ena fastigheten även i fortsättningen utnyttjas av den nuvarande ägaren eller hans son.

Fastighetsnämnden anför att den finner det klarlagt att I 11 behöver förbättrade övningsbetingelser i anslutning till kasernetablisementet i Växjö. Det föreslagna området är enligt nämndens mening lämpligt för den avsedda övningsverksamheten. Någon begränsning av det föreslagna utvidgningsområdet bör enligt nämnden inte ske. Nämnden föreslår därför att övningsfältet utvidgas enligt chefens för armén förslag.

Fastighetsnämnden konstaterar att de sociala olägenheterna av den föreslagna utvidgningen bör bli obetydliga. Av de tio personer, som bor inom området, är nio bosatta på de två mindre fastigheterna och kan sålunda enligt chefens för armén medgivande bo kvar. Medgivandet att utnyttja grustakten på den ena fastigheten även i fortsättningen innebär att olägenheterna ytterligare begränsas. Från jordbrukspolitisk synpunkt anses utvidgningen inte heller medföra några nämnvärda olägenheter. Stiftsnämndens önskemål att få ersättningsmark bör enligt fastighetsnämnden kunna tillgodoses genom att lantbruksnämnden lämnar stiftsnämnden tillstånd att förvärva lämplig salubjuden mark.

Värdering av utvidgningsområdet utförs av fortifikationsförvaltningen. Fastighetsnämnden bedömer att markanskaffningen kan genomföras till rimliga kostnader.

Nytt skjutfält för I 17

Chefen för armén

I 17:s markinnehav i närheten av Uddevalla utgörs av 1 225 ha ägd mark och ca 610 ha arrenderad mark. Övningsfältet Samneröd omfattar ca 450 ha och ligger omedelbart norr om och i anslutning till regementets kasernområde. Fältet är från utbildningssynpunkt mindre lämpligt eftersom terrängen till vissa delar är svårtillgänglig. En väsentlig fördel med fältet är att det har förbindelse med Bulids skjutfält. Detta skjutfält som har en areal av ca 775 ha är genom sin utformning och begränsade storlek otillräckligt för stridsskjutningar med andra vapen än kulsprutepistol. Genom arrendering av ett område om ca 610 ha omedelbart väster om skjutfältet har det dock blivit möjligt att genomföra skjutningar med samtliga direktskjutande infanterivapen. Vid skjutningar avlyses det arrenderade området och utnyttjas som riskområde. Inom skjutfältet kan med viss svårighet två kompanier samtidigt genomföra stridsskjutning i anfall med understöd av granatkastarpluton. Skjutningar med artilleri kan genomföras i begränsad omfattning. Inom södra delen av skjutfältet finns en skolskjutningsbana och en pansarvärnsbana (rälsmålbana). Den buller- och tryckvågsvulkan som uppkommer vid pansarvärnsskjutningar innebär emellertid sådana sanitära olägenheter för de närboende att skjututbild-

ningen på pansarvärnsbanan inte kan genomföras med fullkalibrig ammunition. Den bostadsbebyggelse som redan nu finns och som planeras söder om skjutfältet innebär tillsammans med ett väntat behov av mark för fritidsaktiviteter i fältets närhet att det kan bli nödvändigt att minska skjutverksamheten ytterligare. Med hänsyn till att uppträdande och strid mot pansar — främst skarpskjutning med pansarvärnsvapen — är ett av de viktigaste avsnitten inom såväl grund- som repetitionsutbildningen vid ett infanteriregemente anser chefen för armén att åtgärder i första hand måste vidtas för att tillförsäkra regementet fullgoda möjligheter till skjututbildning med dessa vapen.

Utöver Samnerödsfältet och Bulids skjutfält disponerar I 17 Backamo lägerplats ca 25 km söder om Uddevalla. Lägerplatsen omfattar en areal av ca 60 ha och utgör ett värdefullt komplement som förläggnings- och utbildningsområde för regementet. Vidare disponerar regementet Ramsviks skjutplats vid kusten ca 55 km västnordväst om Uddevalla. Skjutplatsen som omfattar ca 60 ha används främst sommartid för skjututbildning med värnkanoner och granatkastare. Den allt mer ökande fritidsverksamheten vid kusten förutses dock komma att medföra begränsade möjligheter att utnyttja skjutplatsen sommartid.

För att I 17:s behov av förbättrade möjligheter till skjututbildning med pansarvärnsvapen skall kunna tillgodoses föreslår chefen för armén att ett nytt skjutfält om ca 1 600 ha anskaffas i trakten av sjön Östra Krokevattnet ca en mil norr om regementets kasernområde. Inom det föreslagna skjutfältsområdet kan en pansarvärnsbana med skjutavstånd upp till 800 m. anordnas. Området kan vidare utnyttjas för viss annan skjututbildning, t. ex. med granatkastare, samt för utbildning i spräng-tjänst. Härigenom skulle det bli möjligt att i avsevärd utsträckning avlasta Bulidsfältet från störande utbildningsverksamhet.

Det föreslagna skjutfältsområdet består till stor del av mossar som delvis är be vuxna med skog. Vid Östra Krokevattnets norra del och öster om södra delen av sjön finns mindre åkerbruksområden. Övriga delar utgörs av skogsmark. En allmän väg av god beskaffenhet men med relativt liten civil trafik leder till och genom den västligaste delen av området. Ett fåtal enskilda vägar och stigar finns inom området. Några nya vägar som berör området är inte planerade. Inga högspänningsledning ar finns inom området som inte heller berörs av någon luftled. Chefen för flygvapnet och luftfartsverket har förklarat sig inte ha något att erinra mot att området utnyttjas för de avsedda övningarna. Området bedöms ha ringa intresse för civila fritidsaktiviteter. Uddevalla kommun anser att området är lämpligt för avsedd verksamhet. Buller från skjutverksamheten bedöms inte komma att störa kringboende. Någon ny bebyggelse är såvitt känt inte planerad inom området. 14 personer är fast bosatta inom området som berör ca 20 brukningsenheter.

Försvarets fastighetsnämnd

Fastighetsnämnden har vid sin utredning besiktigt såväl de övnings- och skjutfält som I 17 f. n. förfogar över som det av chefen för armén föreslagna nya skjutfältet. Nämnden har vidare orienterat länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, övriga länsmyndigheter, Uddevalla kommun och de berörda markägarna om skjutfältsförslaget. Samtliga har beretts tillfälle att muntligen och skriftligen framföra sina synpunkter.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har i yttrande förklarat sig inte ha något att erinra mot den föreslagna markanskaffningen under förutsättning att verksamheten inom skjutfältet bedrivs på sådant sätt att den inte hindrar en utbyggnad av bostadsområdet i Fagerhult öster om fältet. Naturvårdsenheten inom länsstyrelsen har anfört att området har ringa värde från social naturvårdssynpunkt men att det inom området finns vissa naturvårdsobjekt som är av intresse för den vetenskapliga naturvården. Höjdemossen inom området har en mycket karaktäristisk flora och är vidare häckningsplats för ljunpiparen. De avsedda skjutningarna bedöms dock inte komma att nämnvärt störa fågellivet. Inom området har två naturreservat planerats. Vidare har landskapsskydd planerats för en dalgång inom området. Under förutsättning att intentionerna i naturvårdsplaneringen för området kan fullföljas finns från naturvårdssynpunkt inga allvarliga erinringar mot det planerade skjutfältet.

Uddevalla kommun har låtit undersöka de bullerstörningar som uppstår främst inom bostadsområdet i Fagerhult öster om det föreslagna skjutfältet vid skjutningar med pansarvärnsvapen från avsedd skjutplats. Av undersökningen som grundar sig på mätningar vid provskjutningar framgår att störande buller kommer att beröra enbart glesbebyggelse med i det närmaste ingen bosättning, att skjutningarna inte kommer att medföra bullerstörningar av någon betydelse inom bostadsområdet i Fagerhult och att störningarna inom detta område är större vid skjutningar från Bulids skjutfält än de blir vid skjutningar från den planerade skjutplatsen inom det föreslagna nya skjutfältet. I yttrande till länsstyrelsen har kommunstyrelsen framhållit nödvändigheten av att skjutningarna med pansarvärnsvapen flyttas från Bulids skjutfält till ett annat skjutfält på större avstånd från Uddevalla med hänsyn till att sådana skjutningar är påtagligt störande för närbelägna bostadsområden. Kommunstyrelsen har vidare framhållit att det föreslagna skjutfältet ligger inom ett område som enligt Uddevallas blockplan har bedömts lämpligt för militär verksamhet. Det har förutsatts att I 17 skall ha förståelse för att det planerade skjutfältet behöver utnyttjas för det rörliga friluftslivet. Enligt kommunstyrelsen överväger fördelarna i form av bättre övningsbetingelser för regementet och minskade störningar i de norra delarna av Uddevalla tätort de nackdelar som tillkomsten av fältet kan innebära för de närboende. Sammanfattningsvis har kommunstyrelsen förklarat sig inte ha något att invända mot skjutfältsförslaget under förutsättning att verksamheten inom fältet bedrivs på sådant sätt att den inte blir störande

för närboende och inte hindrar en utbyggnad av bostadsområdet i Fagerhult.

Flertalet berörda markägare har i skrivelse till fastighetsnämnden bestämt motsatt sig att det föreslagna skjutfältet kommer till stånd. De har i huvudsak framhållit att det under senare tid ökade villabyggnandet i Lane-Ryr öster om det föreslagna området har bidragit till att ge liv åt bygden. Denna bebyggelse, främst inom Fagerhultsområdet, skulle drabbas hårt om fältet kom till stånd. Skjutfältet är enligt markägarna olämpligt beläget med hänsyn till Uddevalla tätorts expansion. Vidare har markägarna framhållit att det är olämpligt att skapa ett nytt skjutfält som ligger åtskilt från regementets övriga övningsområden, att området är synnerligen lämpligt för det rörliga friluftslivet och att ett flertal sällsynta fågelarter har sina häckningsplatser inom området. — Ägarna till en av de berörda fastigheterna har hävdad att ett nytt skjutfält för I 17 inte behövs med hänsyn till att Remmene skjutfält ligger endast åtta mil från Uddevalla.

Chefen för armén har av fastighetsnämnden beretts tillfälle att yttra sig över markägarnas synpunkter. Vad beträffar uppfattningen att skjutfältet skulle vara olämpligt beläget med hänsyn till Uddevalla tätorts expansion konstaterar chefen för armén att förslaget till markanskaffning har föranletts bl. a. av tätortens ökande expansion mot Bulids skjutfält, vilket har medfört att skjutverksamheten fått inskränkas. I fråga om det rörliga friluftslivet framhåller chefen för armén att området kommer att vara tillgängligt för allmänheten när skjutningar inte pågår. Genom tillkomsten av nya vägar inom området kommer detta snarare att bli mer tillgängligt för allmänheten än tidigare. Mot bakgrund av den korta utbildningstiden och de begränsade ekonomiska resurserna anser chefen för armén vidare att Remmene skjutfält ligger för långt från Uddevalla för att kunna utgöra ett realistiskt alternativ till det föreslagna skjutfältet.

Vissa personer som bor inom eller i närheten av det föreslagna skjutfältet har vid ett allmänt möte beslutat kräva att planerna omprövas. Till fastighetsnämnden har överlämnats listor med sammanlagt ca 300 namnunderskrifter av personer som har önskat protestera mot skjutfältplanerna.

Ägare till mark inom det föreslagna skjutfältsområdet har för nämnden lagt fram ett alternativt förslag till nytt skjutfält för I 17. Det område markägarna föreslår omfattar ca 1 900 ha och ligger inom Färgelanda kommun i Älvsborgs län omedelbart norr om det av chefen för armén föreslagna skjutfältet. Enligt markägarna är detta alternativ fördelaktigare bl. a. med hänsyn till att bullerstörningarna från skjutningarna skulle flyttas längre bort från bebyggda områden och att ett mindre antal markägare skulle beröras.

På fastighetsnämndens begäran har chefen för armén granskat markägarnas förslag. Efter att ha hört militärbefälhavaren för Västra militärområdet och chefen för I 17 har chefen för armén framhållit att terrängförhållandena inom det av markägarna föreslagna området är

sådana att det krävs stora planerings- och röjningsarbeten för att anlägga en pansarvärnsbana inom området. Från såväl utbildnings- som kostnads-synpunkt är det av arméchefen föreslagna området väsentligt bättre än markägarnas förslag. Inom sistnämnda område är enligt inhämtade uppgifter 21 personer bosatta. Inom det av chefen för armén föreslagna området bor 14 personer. Gränserna för detta område kan utan alltför stora olägenheter för fältets avsedda användning ändras så att viss bebyggelse med tillsammans sju fast bosatta personer undantas från skjutfältet. Någon motsvarande minskning av det område som markägarna har föreslagit kan enligt chefens för armén bedömning inte ske.

Chefen för armén har vidare berett länsstyrelsen i Älvsborgs län och Färgelanda kommun tillfälle att yttra sig över markägarnas förslag. Såväl länsstyrelsen som kommunen har därvid förklarat att det är olämpligt att förlägga ett skjutfält inom detta område. Bl. a. har återopats att en stor del av området utgör högproduktiv och välbelägen skogsmark, att vissa delar, främst Tjuvemossen, är av intresse från naturvårdssynpunkt och att den sydvästra delen av området är lämplig som strövområde för det rörliga friluftslivet.

Fastighetsnämnden har besiktigt det av markägarna föreslagna skjutfältsområdet. Nämnden har också kallat fastighetsägarna inom detta område till ett sammanträde, varvid de orienterats om förslaget och beretts tillfälle att framföra sina synpunkter. I skrivelse till nämnden har samtliga markägare protesterat mot förslaget och hävdats bl. a. att skogen inom området är värdefullare än inom det av chefen för armén föreslagna området, att sydvästra delen av området är mycket attraktiv för fritids-verksamhet och att ett skjutfält enligt markägarnas förslag skulle innebära avfolkning av den levande bygd som finns söder om Ellenösjön.

Fastighetsnämnden anser det för sin del klarlagt att I 17 inte längre har tillfredsställande möjligheter att bedriva utbildning i skjutning med pansarvärnsvapen sedan bostadsbebyggelsen i Uddevalla tätort har vuxit allt närmare det nuvarande skjutfältet vid Bulid. Nämnden anser det därför nödvändigt att ett nytt fält anskaffas för sådana övningar. Det av chefen för armén föreslagna skjutfältet ligger inom ett område som enligt blockplanen för Uddevalla har bedömts lämpligt för militär verksamhet. Den utredning som har gjorts om risken för bullerstörningar har visat att sådana störningar av någon betydelse knappast behöver befarias för någon tätbebyggelse. Från allmän plansynpunkt anser därför fastighetsnämnden att den av chefen för armén föreslagna placeringen av skjutfältet är godtagbar. Nämnden framhåller dock att det är möjligt att enstaka permanentbostäder eller fritidshus inom det glesbebyggda området norr om skjutfältet kan komma att utsättas för bullerstörningar. Först när skjutfältet har tagits i bruk blir det dock enligt nämnden möjligt att säkert klarlägga detta och att bedöma om särskilda åtgärder på grund härav behöver vidtas.

Beträffande det föreslagna områdets värde från viltvårds- och ornitologisk synpunkt framhåller fastighetsnämnden att skjutningarna enligt länsstyrelsens naturvårdsenhet inte kommer att störa fågellivet i näm-

värd omfattning. Erfarenhetsmässigt kommer skjutningarna inte heller att få någon menlig inverkan på djurlivet i övrigt. Enligt länsstyrelsen har området inte någon större betydelse för det rörliga friluftslivet som i stället är koncentrerat till områden väster om det föreslagna skjutfältet. De områden inom det föreslagna skjutfältet som är av intresse för den vetenskapliga naturvården bör enligt nämnden kunna beredas tillfredsställande skydd även om de ingår i skjutfältet.

Fastighetsnämnden delar chefens för armén uppfattning att Remmene skjutfält ligger för långt från I 17:s kasernområde för att regementets skjututbildning med pansarvärnsvapen skall kunna hänvisas dit.

I fråga om det av vissa markägare framlagda alternativa förslaget till skjutfält konstaterar fastighetsnämnden att detta område enligt chefens för armén bedömning inte är lämpligt som skjutfält främst på grund av terrängförhållandena. Utredningen har även visat att såväl intrånget från naturskyddssynpunkt som de sociala konsekvenserna skulle bli större enligt markägarnas alternativ. Eftersom det inte kommit fram några omständigheter av betydelse som innebär att markägarnas förslag skulle vara att föredra framför chefens för armén förslag anser fastighetsnämnden att det inte finns anledning att förlägga skjutfältet till den av markägarna föreslagna platsen.

Fastighetsnämnden har särskilt utrett möjligheterna att minska de sociala konsekvenserna av den föreslagna markanskaffningen. Det har därvid visat sig att chefen för armén kan godta en minskning av skjutfältet med ett område om ca 110 ha i fältets nordöstra del. Därigenom skulle antalet fast bosatta inom fältet minskas till sju personer. Fastighetsnämnden föreslår att denna del av det föreslagna skjutfältet utesluts om vederbörande ägare så önskar.

I samband med att markanskaffningen för skjutfältet genomförs är det enligt fastighetsnämnden angeläget att man tar till vara alla möjligheter att underlätta för de personer, som måste flytta från sina nuvarande hem när fältet tas i bruk, att skaffa sig andra bostäder och att även i övrigt underlätta omställningen för dem. I vissa fall skulle omställningen enligt nämndens mening kunna underlättas om de får bo kvar under en övergångstid.

Med stöd av vad som har kommit fram vid utredningen föreslår fastighetsnämnden att ett nytt skjutfält för utbildning i skjutning med pansarvärnsvapen anskaffas i enlighet med chefens för armén förslag med den begränsning som nämnden har föreslagit.

Det föreslagna skjutfältsområdet värderas av fortifikationsförvaltningen. Fastighetsnämnden bedömer att markanskaffningen kan genomföras till rimliga kostnader.

Departementschefen

Chefen för armén har lagt fram förslag till utvidgning av I 11:s övningsfält i Växjö. Förslaget innebär att ett område om ca 300 ha i anslutning till det nuvarande övningsfältet bör förvärvas. Av utredningen

i ärendet framgår att fältet i sin nuvarande omfattning är otillräckligt. Genom att möjligheterna att använda mark i enskild ägo under senare tid alltmer har beskurits har regementet tvingats förlägga en stor del av sina övningar på relativt stort avstånd från kasernerna, vilket har medfört tidsförluster och ökade kostnader. Den förkortade utbildningstiden innebär ökade krav på att övningstiden utnyttjas effektivt. Detta är möjligt endast om närbelägen övningsmark i tillräcklig omfattning finns att tillgå.

Försvarets fastighetsnämnd har yttrat sig över arméchefens förslag. Nämnden finner det klarlagt att I 11 behöver förbättrade möjligheter att bedriva övningar i anslutning till kasernerna. Nämnden har inhämtat yttranden från såväl länsstyrelsen som Växjö kommun vilka båda har tillstyrkt chefens för armén förslag. Enligt fastighetsnämndens mening bör övningsfältet utvidgas enligt förslaget.

I likhet med fastighetsnämnden och chefen för armén anser jag det angeläget att I 11:s möjligheter att bedriva s. k. närövningar förbättras. Jag förordar att frågan löses genom att det nuvarande övningsfältet i Växjö utvidgas enligt chefens för armén förslag. De berörda markägarna har ifrågasatt en viss begränsning av detta förslag. I likhet med fastighetsnämnden och chefen för armén anser jag dock att övningsfältet i föreslagen utvidgad omfattning endast motsvarar minimibehovet för de avsedda övningarna. Någon begränsning av det föreslagna utvidgningsområdet bör därför inte komma i fråga.

I sitt yttrande till fastighetsnämnden har länsstyrelsen i Kronobergs län anmält att planer föreligger att eventuellt dra fram en trafikled som skulle kunna komma att beröra utvidgningsområdet. Jag räknar med att det skall gå att lösa de samordningsproblem som kan uppkomma om denna trafikled kommer till stånd. Jag utgår vidare från att den civila trafiken i övrigt inom området inte kommer att störas i nämnvärd omfattning av den militära övningsverksamheten.

Verkningarna från social synpunkt av utvidgningen torde bli obetydliga. Tio personer är fast bosatta inom området. Enligt vad som har kommit fram vid utredningen kan nio av dessa personer utan väsentligt hinder för övningsverksamheten få bo kvar på sina fastigheter om de så önskar. En grustäkt inom en av fastigheterna inom området kan även i fortsättningen utnyttjas utan att övningarna hindras. Några nämnvärda olägenheter för skogs- och jordbruket har inte påvisats.

Kostnaderna för utvidgningen har fortifikationsförvaltningen överslagsmässigt uppskattat till 3,5 milj. kr. Som jag har nämnt i det föregående har medel för att påbörja markanskaffningen tagits upp under anslaget Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1974/75 (prop. 1974:1 bil. 6 s. 227).

Chefen för armén har också lagt fram förslag till markanskaffning för ett nytt skjutfält för I 17 norr om Uddevalla. Förslaget innebär att ett område om ca 1 600 ha omkring en mil norr om regementets kasernområde bör förvärfvas. I utredningen framhålls att regementets nuvarande skjutfält vid Bulid, som ligger norr om Uddevalla och ganska nära vissa

bebyggelseområden inom tätorten, inte kan utnyttjas för pansarvärnsutbildning med fullkalibrig ammunition på grund av den buller- och tryckvågsverkan som uppkommer vid sådana skjutningar. Bebyggelsens expansion söder om skjutfältet och väntade anspråk från de boende inom detta område på mark för fritidsaktiviteter i fältets närhet bedöms komma att medföra att möjligheterna till pansarvärnsskjutningar begränsas ytterligare. Med hänsyn till att utbildning i uppträdande och strid mot pansar, främst skarpskjutning med pansarvärnsvapen, utgör ett av de viktigaste avsnitten inom både grund- och repetitionsutbildningen anser chefen för armén att åtgärder måste vidtas för att tillförsäkra I 17 fullgoda möjligheter till skjututbildning med sådana vapen.

Försvarets fastighetsnämnd har yttrat sig över chefens för armén förslag. Nämnden anser det klarlagt att I 17 inte har tillfredsställande möjligheter att bedriva utbildning med pansarvärnsvapen på grund av den hänsyn som måste tas till den framträngande bebyggelsen söderifrån mot regementets nuvarande skjutfält. Det synes därför enligt nämndens mening vara nödvändigt att anskaffa ett nytt fält för sådana skjutningar. Nämnden har inhämtat yttranden från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och Uddevalla kommun. Såväl länsstyrelsen som kommunen har förklarat sig inte ha något att erinra mot det föreslagna skjutfältet under förutsättning att verksamheten inom fältet bedrivs på sådant sätt att den inte blir störande för närboende och inte hindrar en fortsatt utbyggnad av ett bostadsområde vid Fagerhult öster om fältet. Bullermätningar har utförts i samband med provskjutningar inom det föreslagna skjutfältet. Därvid har konstaterats att skjutningar på avsedd plats inom fältet inte kommer att medföra bullerstörningar av någon betydelse för bostadsområdet vid Fagerhult. Uddevalla kommun har för fastighetsnämnden särskilt framhållit att det från kommunens synpunkt är angeläget att skjutningarna med pansarvärnsvapen flyttas från det nuvarande skjutfältet till ett annat skjutfält på större avstånd från tätorten med hänsyn till de störningar som f. n. uppkommer för de närbelägna bostadsområdena. Fastighetsnämnden har även utrett ett alternativt förslag till nytt skjutfält. Detta har lagts fram av vissa markägare, som berörs av chefens för armén förslag, och avser mark norr om det av arméchefen föreslagna området. Utredningen har gett vid handen att denna mark inte är lika lämplig för skjutfältsändamål och att ett skjutfält på denna plats skulle medföra större intrång från bl. a. social synpunkt och naturvårdssynpunkt än ett skjutfält enligt chefens för armén förslag. I samband med utredningen har förslag lagts fram om att använda Remmene skjutfält för I 17:s skjutningar med pansarvärnsvapen. Fastighetsnämnden anser att detta skjutfält ligger för långt från regementets kasernområde för att skjututbildningen med pansarvärnsvapen skall kunna förläggas dit. Enligt fastighetsnämndens mening bör ett nytt skjutfält anskaffas i huvudsak enligt arméchefens förslag. Nämnden anser dock att ett område om ca 110 ha i det föreslagna fältets nordöstra hörn bör undantas från förvärv för att göra det möjligt för personer som är fast bosatta inom detta område att bo kvar om de så önskar. Nämnden

föreslår därför en markanskaffning av ca 1 500 ha.

I likhet med fastighetsnämnden och chefen för armén anser jag att det är angeläget att tillförsäkra I 17 fullgoda möjligheter att utbilda de värnpliktiga i uppträdande och strid mot pansar, främst skarpskjutning med pansarvärnsvapen. Jag anser att det genom utredningen i ärendet har klarlagts att det av vissa markägare framlagda alternativa förslaget till nytt skjutfält inte är lika lämpligt för skjutfältsändamål som det av chefen för armén framlagda förslaget. Markägarnas förslag synes dessutom innebära större olägenheter från social synpunkt och från naturvårds- och fritidssynpunkt. Förslaget har vidare avstyrkts av vederbörande länsstyrelse och kommun. Jag delar vidare fastighetsnämndens uppfattning att Remmene skjutfält ligger på alltför stort avstånd, åtta mil, från I 17:s kasernområde för att kunna komma i fråga för regementets skjututbildning med pansarvärnsvapen. Jag förordar att regementets markbehov för denna utbildning tillgodoses genom att ett nytt skjutfält anskaffas i huvudsak enligt fastighetsnämndens förslag. Jag anser att fördelarna i form av bättre utbildningsbetingelser för I 17 och minskade störningar i de norra delarna av Uddevalla tätort klart överväger de nackdelar som tillkomsten av ett nytt skjutfält enligt förslaget kan komma att innebära. Enskilda personer som bor i närheten av det föreslagna skjutfältet har framfört allvarliga farhågor för att skjutningarna på fältet skall komma att medföra störande buller för de närboende. Bullermätningar har dock visat att några bullerstörningar av betydelse inte behöver befaras för någon tätbebyggelse. Däremot kan det inte uteslutas att enstaka permanentbostäder eller fritidshus inom främst det glesbebyggda området norr om skjutfältet kan komma att utsättas för störande buller. Detta kan dock klarläggas först sedan fältet har tagits i bruk. Jag utgår från att bullerfrågan ägnas stor uppmärksamhet från regementets sida och att skjutningarna kommer att förläggas till den del av fältet som är gynnsammast från bullersynpunkt. Jag räknar vidare med att de militära myndigheterna vidtar de åtgärder som kan komma att påkallas av att man konstaterar bullerstörningar som inte är godtagbara för enskilda personer.

Med stöd av vad som har kommit fram vid utredningen bedömer jag att skjutningarna inom fältet inte kommer att störa fågellivet i nämnvärd omfattning. Mot bakgrund av erfarenheterna från andra skjutfält bör skjutningarna inte heller komma att få någon menlig inverkan på djurlivet. Den vetenskapliga naturvårdens intressen synes kunna tillgodoses i rimlig omfattning. När det gäller det rörliga friluftslivet framgår det av utredningen att detta i huvudsak är koncentrerat till områden utanför det föreslagna skjutfältet. Jag förutsätter dock att även detta fält i likhet med vad som gäller de flesta andra övnings- och skjutfält kommer att vara tillgängligt för allmänheten när skjutningar inte pågår, dvs. främst lördagar och söndagar samt under helger. Tillkomsten av nya vägar för fältets utnyttjande kan komma att innebära att detta blir mer tillgängligt för allmänheten än tidigare.

Verkningarna från social synpunkt av markanskaffningen synes bli relativt små. Fastighetsnämndens förslag innebär att endast sju fast bosatta personer direkt berörs. Jag vill understryka angelägenheten av att alla möjligheter tas till vara för att underlätta omställningen för de personer som måste flytta när fältet tas i anspråk, t. ex. genom att tillstånd lämnas att bo kvar under en övergångstid. Problem kan även uppkomma vid markanskaffningen genom att vissa brukningsenheter endast delvis ingår i fältet. Jag anser därför att en särskild delegation bör tillsättas för att genomföra markförvärven. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Fortifikationsförvaltningen har överslagsmässigt beräknat kostnaderna för att genomföra markanskaffningen till 7 milj. kr. Därvid har förvaltningen räknat med att det i vissa fall kan bli nödvändigt att lösa in hela fastigheter fastän de endast delvis ligger inom skjutfältsområdet. I beloppet har vidare räknats in kostnader för eventuella förvärv av enstaka fastigheter norr om skjutfältet, som kan komma att bli störda av skjutningarna på fältet, samt eventuella kostnader för intrång på restfastigheter. Som jag har nämnt i det föregående har medel för att påbörja markanskaffningen beräknats under anslaget Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1974/75 (prop. 1974:1 bil. 6 s. 227).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att I 11:s övningsfält i Växjö utvidgas och att ett nytt skjutfält för I 17 anskaffas i enlighet med vad jag har angett i det föregående.

Eftergift av lån till Stiftelsen Ösmo bostäder

Efter förslag av Kungl. Maj:t i prop. 1967:105 (bil. 1) anvisade riksdagen (SU 1967:72, rskr 1967:184) för budgetåret 1966/67 ett investeringsanslag av 1,4 milj. kr. för lån till bostadsrättsföreningen Musköten. Genom beslut i juni 1967 bemyndigade Kungl. Maj:t bostadsstyrelsen att förfoga över anslaget för att till föreningen betala ut ett särskilt lån om nämnda belopp. Lånet var avsett för förvärv av ett tomtområde i Ösmo kommun, där föreningen skulle bygga bostäder för den personal vid Ostkustens örlogsbas som efter basens utflyttning till Muskö fick sin tjänstgöring förlagd dit. Som villkor för lånet skulle gälla bl. a. följande. Lånet skulle avse tiden till dess det planerade byggnadsobjektet var slutfört och skulle under denna tid vara amorteringsfritt. Lånet skulle vidare löpa med en ränta motsvarande statens långsiktiga obligationsränta med ett tillägg av 0,25 % och det skulle utan föregående uppsägning vara förfallet till betalning, om föreningen sålde tomtområdet eller upplät det för annat ändamål än bostäder för personalen vid örlogsbasen.

Bostadsrättsföreningen Musköten byggde under åren 1967–1969 bostadsfastigheter i Ösmo till en produktionskostnad av ca 25,5 milj. kr. Antalet lägenheter uppgick till något mindre än trehundra med en sammanlagd lägenhetsyta av 22 546 m². Härtill kom bl. a. garage med uppställningsplats för 176 bilar och 139 särskilt anordnade parkeringsplatser. Föreningens fastigheter åsattes år 1970 ett taxeringsvärde av 16,9 milj. kr.

Föreningens styrelse anmälde år 1971 att föreningen i sin verksamhet hade mött betydande svårigheter. Intresset för att teckna bostadsrätt i föreningens fastigheter hade visat sig vara väsentligt mindre än man förutsett. För att lägenheter inte skulle stå oanvända hade föreningen blivit tvungen att med hyresrätt upplåta de lägenheter för vilka bostadsrätt inte hade tecknats. Inte ens på detta sätt hade föreningen lyckats få full beläggning i fastigheterna. I september 1971 fanns i fastigheterna 32 lägenheter som var outhyrda eller uppsagda för avflyttning. Därutöver var en betydande del av garage- och parkeringsplatserna outhyrda. De ekonomiska svårigheter som därigenom uppkommit för föreningen hade lett till att föreningens styrelse hade tagit upp förhandlingar med Ösmo kommun om att föreningens fastigheter skulle överlåtas till den kommunala bostadsstiftelsen i Ösmo. En preliminär överenskommelse om villkoren för en sådan överlåtelse hade träffats. För att kunna fullgöra sina åtaganden enligt överenskommelsen hemställde föreningens styrelse att föreningen skulle få ett statligt bidrag och att det särskilda statliga lånet på 1,4 milj. kr. fick föras över till Stiftelsen Ösmo bostäder.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i prop. 1971:145 (bil. 2) medgav riksdagen (FöU 1971:23, rskr 1971:345) dels att föreningen beviljades ett bidrag på 2,3 milj. kr., dels att det särskilda statliga lånet på 1,4 milj. kr.

som tidigare hade beviljats bostadsrättsföreningen Musköten fick föras över på Ösmo kommuns bostadsstiftelse på villkor att lånet blev amorteringsfritt under fem år för att därefter amorteras av stiftelsen under högst 15 år.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har Stiftelsen Ösmo bostäder nu hemställt att det till stiftelsen överförda statliga lånet skall skrivas av helt.

Med anledning av stiftelsens framställning får jag anföra följande. Syftet med det statliga lån som år 1967 beviljades bostadsrättsföreningen Musköten var att underlätta för föreningen att bygga bostäder i Ösmo för den personal som berördes av utflyttningen av Stockholms örlogsvarv till Muskö. Intresset från personalens sida för att teckna bostadsrätt eller hyra bostad i föreningens fastigheter visade sig emellertid vara väsentligt mindre än man hade konstaterat vid gjorda förhandsförfrågningar. Detta medförde hyresförluster m. m. för föreningen av sådan omfattning att föreningens styrelse inte ansåg sig kunna fortsätta sin verksamhet. Sedan föreningen år 1971 hade fått det förut nämnda statliga bidraget avvecklade föreningen verksamheten och överlät sina fastigheter till den kommunala bostadsstiftelsen som bedömdes ha större möjligheter att förvalta och driva fastigheterna på ett från ekonomisk synpunkt godtagbart sätt. Svårigheterna att hyra ut lägenheter i de fastigheter som stiftelsen övertog har dock fortsatt och även ökat. Genom övertagandet har stiftelsen förorsakats betydande förluster. Jag anser det därför rimligt att det statliga lånet efterges.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det särskilda statliga lån på 1 400 000 kr., som år 1967 beviljades bostadsrättsföreningen Musköten och år 1971 fördes över på Stiftelsen Ösmo bostäder, efterges.

Följdlagstiftning till den nya regeringsformen

Inledning

Under 1973 års vårriksdag (prop. 1973:90, KU 1973:26, rskr 1973:265) antogs som vilande förslag till bl. a. ny regeringsform (RF). Förslaget antogs slutligt av innevarande års riksdag (KU 1974:8, rskr 1974:19, öppet brev uppläst den 6 mars 1974). Enligt övergångsbestämmelserna skall reglerna i den nya RF i allmänhet börja tillämpas vid utgången av året efter det då riksdagen slutligt har antagit den nya RF, dvs. fr. o. m. den 1 januari 1975.

Den nya RF gör det nödvändigt med en ganska omfattande följdlagstiftning. Ett stort antal förslag till följdörfattningar som har utarbetats inom justitiedepartementet har förelagts riksdagen i prop. 1974:35. Inom försvarsdepartementet har som ett led i följdarbetet till den nya RF utarbetats ytterligare tre författningsförslag, nämligen *dels* förslag till lag om handläggningen av vissa regeringsärenden, som anknyter till regler som finns i 7 kap. 3 § andra punkten den nya RF, *dels* förslag till lag om beredskapsstyrka, som innehåller föreskrifter om användningen av svensk militär styrka i FN-tjänst m. m., *dels* förslag till lag om beteckningen försvarsmakten. Jag vill i sammanhanget erinra om att grundlagberedningen i betänkandet (SOU 1972:16) med förslag till följdörfattningar till den nya RF och den samtidigt antagna nya riksdagsordningen har lagt fram författningsförslag i bl. a. de två förstnämnda hänseendena. Förslagen har remissbehandlats gemensamt med beredningens huvudförslag i betänkandet (SOU 1972:15) Ny regeringsform, Ny riksdagsordning.

Motivering till författningsförslagen

Förslag till lag om handläggningen av vissa regeringsärenden

Enligt 7 kap. 3 § första punkten den nya RF skall regeringsärenden avgöras av regeringen vid regeringssammanträde. I andra punkten har undantag gjorts för ärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut. Sådana ärenden kan, i den omfattning som anges i lag, under statsministerns överinseende avgöras av chefen för det departement till vilket ärendena hör.

Det nu angivna undantaget har sin motsvarighet i 15 § i 1809 års RF. Där föreskrivs att kommandomål får avgöras av konungen, då han själv för riksstyrelsen, i närvaro av chefen för det departement dit ärendet hör. Med kommandomål förstås enligt 15 § "sådana som Konungen, i egenkap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer". I 15 § föreskrivs vidare att i lag skall bestämmas vilka regeringsärenden som får handläggas som kommandomål. Med stöd av den bestämmelsen har lagen (1921:15; ändrad 1937:161) om kommandomål utfärdats (LKM).

Enligt 1 § LKM får som kommandomål handläggas regeringsärenden som avser verkställighet i militärt hänseende av vad krigsmakten har att fullgöra på grund av lagar, författningar eller särskilda av konungen i statsrådet fattade beslut. Paragrafens andra stycke innehåller ett förbud att i kommandomålsväg fatta beslut som innebär rubbning eller förklaring av gällande lag eller författning eller särskilda av konungen i statsrådet meddelade bestämmelser eller berör svenska medborgare annorledes än med avseende på dem åliggande tjänstgöring vid krigsmakten eller är av beskaffenhet att för statsverket medföra utgift, för vars bestridande medel inte har blivit anvisade av riksdagen eller eljest är tillgängliga för konungen.

I 2 § LKM uppräknas de regeringsärenden som med iakttagande av 1 § huvudsakligen får handläggas och avgöras som kommandomål.

Bestämmelsen i 3 § LKM om att cheferna för lantförsvarets, sjöförsvarets och flygvapnets kommandoexpeditioner skall biträda departementschefen vid kommandomålens beredning och föredragning inför konungen är föråldrad. De olika kommandoexpeditionerna slogs år 1945 samman till en för försvarsgrenarna gemensam kommandoexpedition (prop. 1945:170, SU 1945:178, rskr 1945:353). Efter 1965 års departementsreform (prop. 1965:65 bil. 3, SU 1965:113, rskr 1965:302) utgör kommandoexpeditionen en enhet i försvarsdepartementet. Handläggningen av kommandomål sker efter de regler som finns i departementsinstruktionen (1965:386) och med stöd av denna meddelade föreskrifter.

Enligt 4 § LKM får konungen i den ordning som föreskrivs för handläggning av kommandomål uppdra åt en särskild militär tjänsteman eller myndighet att avgöra ärenden som enligt LKM får behandlas som kommandomål och som är av enklare beskaffenhet.

Som framgår av vad jag förut har anfört, skall i särskild lag anges vilka regeringsärenden som får handläggas i den enklare ordning som föreskrivs i 7 kap. 3 § andra punkten den nya RF.

När chefen för justitiedepartementet anmälde förslaget till den nya RF i statsrådet anförde han att nuvarande avgränsning av ärenden som behandlas som kommandomål borde ses över (prop. 1973:90 s. 184). En sådan översyn har ägt rum inom försvarsdepartementet och har resulterat i det här aktuella lagförslaget.

Enligt den nya RF sorterar försvarsmakten såväl reellt som formellt under regeringen. Man kan dock inte säga att regeringen utövar något "befäl över" försvarsmakten i den mening detta uttryck används i militära sammanhang. Med hänsyn härtill har uttrycken kommandomål eller kommandoärenden som beteckning för de regeringsärenden som här avses inte ansetts böra komma till användning, trots att dessa uttryck har gammal hävd. Enligt förslaget skall i den nya lagens rubrik endast anges att den avser "vissa regeringsärenden". Detta bör vara tillräckligt med hänsyn till att den nya RF inte medger särbehandling av någon annan ärendetyp än den som anges i 7 kap. 3 § andra punkten den nya RF.

När i den föreslagna lagen föreskrivs att ett regeringsärende får handläggas i den ordning som anges i 7 kap. 3 § andra punkten den nya

RF innebär detta att regeringsärendet för att få handläggas i den särskilda ordningen skall gälla verkställighet av författning eller särskilt regeringsbeslut. Härav följer att beslut i ärendet inte får strida mot författningen eller regeringsbeslutet. Något uttryckligt förbud som motsvarar föreskriften i 1 § andra stycket LKM behövs därför inte.

I prop. 1973:90 (s. 184) framhölls att det främst var kravet på snabbhet som påkallade att regeringsärende rörande försvarsmakten borde kunna avgöras i enklare former än andra regeringsärenden. Fastän kravet på skyndsamhet inte har ansetts böra komma till uttryck i lagtexten, bör den enklare handläggningsordning som här avses ske endast när särskilda skäl påkallar det. Huvudregeln bör vara att regeringsärende som berör försvarsmakten avgörs i samma former som andra regeringsärenden även om ärendet tillhör den ärendetyp som enligt vad som sägs i det följande får avgöras i den särskilda ordningen.

För att ett regeringsärende skall få behandlas i den särskilda ordningen krävs att ärendet finns upptaget i den förteckning som har tagits in i lagförslaget. Ärendeförteckningen är uttömmande. Detta torde bäst stämma överens med föreskriften i 7 kap. 3 § andra punkten den nya RF att i lag skall anges i vilken omfattning här avsedda regeringsärenden får avgöras i den särskilda ordning som tidigare nämnts. I anslutning till ärendeförteckningen vill jag framhålla att beslut om försvarsmaktens mobilisering måste fattas vid regeringssammanträde. De regeringsbeslut som krävs för att verkställa beslutad mobilisering får däremot avgöras i den ordning som föreskrivs i 7 kap. 3 § andra punkten den nya RF. Motsvarande ordning gäller inkallelse av värnpliktiga enligt 28 § värnpliktlagen (1941:967). I övrigt torde ärendeförteckningen inte kräva några kommentarer.

Lagförslaget innehåller inte någon motsvarighet till 3 § LKM. Skälet härför framgår av vad jag har anfört vid redogörelsen för den paragrafen i det föregående.

Inte heller till 4 § LKM finns någon motsvarighet i förslaget. Förklaringen härtill är, att i den mån regeringen anser att det behövs föreskrifter för tillämpningen av en författning eller ett särskilt regeringsbeslut och att dessa föreskrifter skall meddelas av myndighet, detta bör komma till uttryck i författningen eller det särskilda regeringsbeslutet.

I den för kommandomål bestämda ordningen har fastställts vissa reglementen och instruktioner för krigsmaktens verksamhet, nämligen tjänstereglemente för krigsmakten (TjRK), instruktion för krigsmakten vid hävdande av rikets oberoende under allmänt fredstillstånd samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt (IKFN), sjötjänstreglemente för marinen (SRM) och bestämmelser för vaktpersonal vid krigsmakten (VaktB). Innehållet i dessa reglementen och instruktioner är inte sådant att det kan hänföras till ärende enligt den nya lagen. Arbetet med att inordna dessa föreskrifter i den nya RF:s terminologi och systematik får i enlighet med vad som har anförts i prop. 1974:35 (s. 65) ske successivt. Av punkten 6 i övergångsbestämmelserna till den nya RF framgår emellertid att äldre författning och föreskrift äger fortsatt

giltighet utan hinder av att den inte har kommit till i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av den nya RF.

Frågan om utformning av och underskrift på expedition i ärende som här avses får tas upp till övervägande vid utarbetandet av tillämpningsföreskrifter som ansluter till 7 kap. 7 § den nya RF.

Förslag till lag om beredskapsstyrka

Genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 1964:81, SU 1964:65, rskr 1964:177) godkände riksdagen riktlinjer för uppsättande och användande av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst. I propositionen (s. 3) anförde min företrädare bl. a. att en svensk militär beredskapsstyrka borde sättas upp för att kunna täcka förstahandsbehovet för en insats av FN var som helst i världen i syfte att upprätthålla lugn och ordning. Styrkan borde också kunna biträda vid hjälpverksamhet i samband med naturkatastrofer, olyckor e. d. Vidare angavs att styrkan borde omfatta sammanlagt ca 1 600 man och organiseras i två bataljoner och en teknikerkontingent. Bataljonerna borde utrustas för vakttjänst och för att upprätthålla ordning. Teknikerkontingentens uppgift skulle vara att kunna driva och hålla i gång tekniskt betonade samhällsordningar och utöva transportledning. I teknikerkontingenten borde därför bl. a. ingå en teknisk kader och en transportledningskader. Teknikerkontingenten borde också omfatta en flygtransportenhet samt en stabs- och observationsgrupp. I propositionen betonades också att styrkan skulle rekryteras helt på frivillig grund.

Med stöd av riksdagens beslut har utfärdats kungörelsen (1967:18) om svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst (FN-kungörelsen).

FN-kungörelsen föreskriver bl. a. att svensk beredskapsstyrka efter särskilt beslut av Kungl. Maj:t skall ställas till FN:s förfogande för att delta i fredsbevarande operation (1 §). I 1 § anges också att beredskapsstyrkan kan biträda vid hjälpverksamhet utomlands i samband med naturkatastrof eller liknande händelse. FN-kungörelsen innehåller vidare bestämmelser om att beredskapsstyrkan skall bestå av anställd personal, att den enligt bestämmande av Kungl. Maj:t skall organiseras på högst tre kontingenter, nämligen två bataljoner och en teknikerkontingent (2 §) samt att den utgör en avdelning av krigsmakten (3 §). I FN-kungörelsen finns också bestämmelser om anställning, utbildning, tjänstgöring m. m.

Den nya RF upptar i 10 kap. 9 § en bestämmelse som säger att, om det inte är fråga om att möta väpnat angrepp mot riket, svensk väpnad styrka får sättas in i strid eller sändas till annat land endast om riksdagen medger det eller det är medgivet i lag som anger förutsättningarna för åtgärden eller om skyldighet att vidta åtgärden följer av internationell överenskommelse eller förpliktelse som har godkänts av riksdagen.

En följd av den nu återgivna bestämmelsen blir att föreskrifter om användningen av militär personal i FN-tjänst e. d. i fortsättningen måste finnas i lag (jfr prop. 1973:90 s. 375). Det förslag till lag om beredskapsstyrka som har utarbetats inom försvarsdepartementet innehåller de

föreskrifter som sålunda enligt den nya RF måste finnas i lag.

I 1 § första punkten lagförslaget anges att regeringen efter framställning av FN:s generalsekreterare får ställa en militär beredskapsstyrka till FN:s förfogande för att delta i fredsbevarande verksamhet. I andra punkten bemyndigas regeringen att sätta in beredskapsstyrkan i hjälparbete utomlands i samband med naturkatastrofer eller liknande händelser. När det i paragrafen talas om att beredskapsstyrkan skall vara militär ligger i detta att styrkans personal vid behov får vara beväpnad. Fredsbevarande verksamhet kan innefatta såväl militära operationer som stabs- och observatörstjänst. Liksom hittills måste varje insats av personal ur beredskapsstyrkan också i fortsättningen föregås av en prövning av regeringen i varje särskild situation.

Enligt 2 § första stycket lagförslaget utgör beredskapsstyrkan en del av försvarsmakten. Föreskriften i 2 § andra stycket om att beredskapsstyrkan får omfatta högst två bataljoner samt specialenheter om tillsammans högst en bataljons styrka innebär att storleken av den styrka som regeringen enligt förslaget får sända utomlands begränsas till tre bataljoner eller ca 3 000 man.

Av bestämmelsen i 3 § lagförslaget att beredskapsstyrkan skall bestå av anställd personal följer att anställningen skall avse tjänstgöring i beredskapsstyrkan. Härigenom markeras att styrkan skall rekryteras helt på frivillig grund. Det är alltså inte möjligt att kommendera vare sig fast anställd personal eller värnpliktiga att ingå i beredskapsstyrkan.

Förslag till lag om beteckningen försvarsmakten

I den nya RF ersätts beteckningen "krigsmakten" av "försvarsmakten". Ordet krigsmakten förekommer i ett stort antal lagar och andra författningar. Det har inte ansetts möjligt att i ett sammanhang byta ut ordet krigsmakten mot försvarsmakten utan detta får ske successivt. Det är därför nödvändigt att genom ett generellt stadgande anpassa terminologin i de äldre författningarna till den nya benämningen.

Hemställan

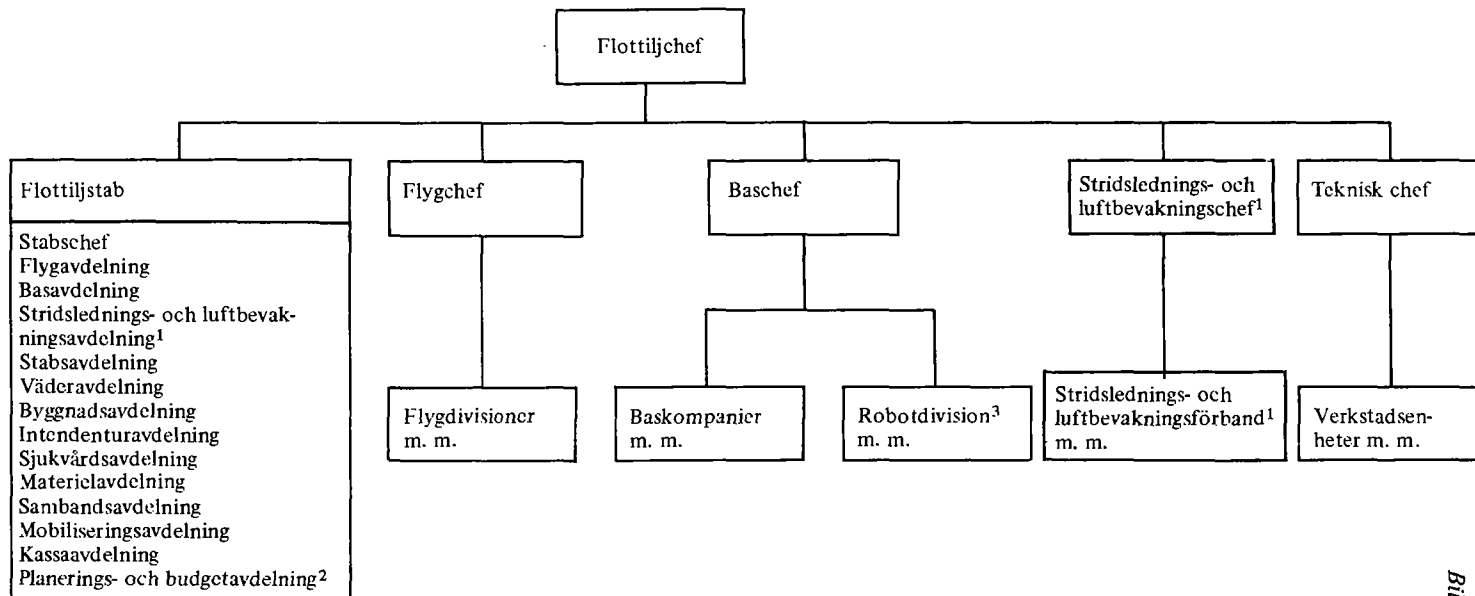
Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om handläggningen av vissa regeringsärenden,
2. lag om beredskapsstyrka,
3. lag om beteckningen försvarsmakten.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Nuvarande principorganisation för flygflottilj

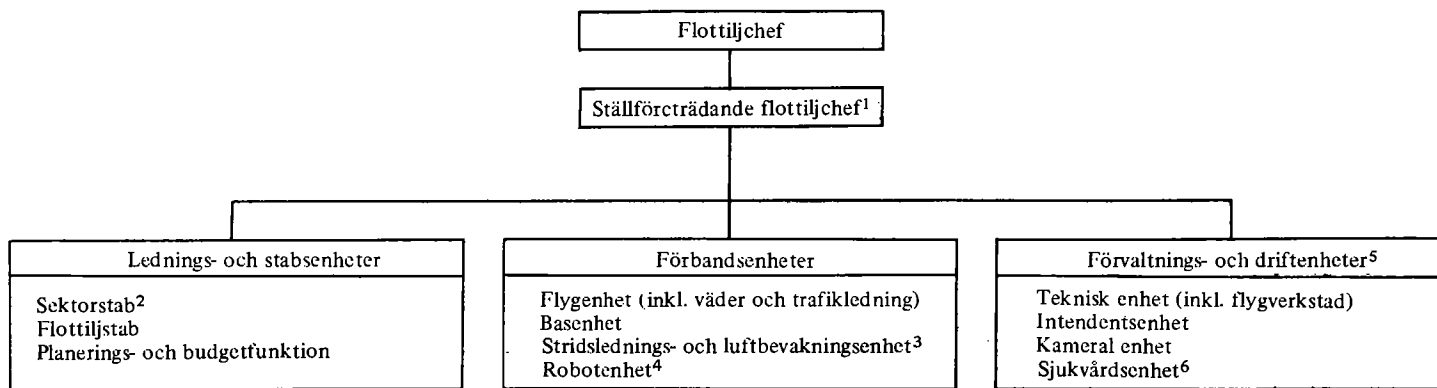


¹ Endast vid flottilj med ansvar för luftförvarssektor samt vid F 16

² Provisorisk organisation

³ Vid F 12 och F 17. Vid F 10 och F 13 är robotdivisionen direkt underställd flottiljchefen

Departementschefens förslag till principorganisation för flygflottilj



¹ Endast vid F 1, F 10 och F 21

² Endast vid flottiljer med ansvar för luftförsvarsektor

³ Endast vid flottiljer med ansvar för luftförsvarsektor och F 16

⁴ Endast vid F 13 och F 17

⁵ Organisatorisk inplacering av byggnadsenheten enligt senare förslag

⁶ Förbandssjukvården bereds f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli

Innehåll

Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.	4
Inledning	4
Flygvapnets flottiljorganisation m. m.	5
Departementschefen	10
Lokaliseringen av Upplands signalregemente m. m.	12
Inledning	12
Televerkets utredning	12
Överbefälhavarens utredning	13
Departementschefen	13
Vissa markförvärv för armén	16
Utvidgning av I 11:s övningsfält	16
Nytt skjutfält för I 17	18
Departementschefen	23
Eftergift av lån till Stiftelsen Ösmo bostäder	28
Följdlagstiftning till den nya regeringsformen	30
Inledning	30
Motivering till författningsförslagen	30
Hemställan	34

Bilagor

Nuvarande principorganisation för flygflottilj	35
Departementschefens förslag till principorganisation för flygflottilj	36

